

BUXGALTERIYA EKSPERTIZASINING AHAMIYATLI JIHATLARI

*O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi Kriminalistik
Ekspertizalar Kafedrasi katta o‘qituvchisi, podpolkovnik*

Xaydarov Ilhom Yusupovich

*O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasining kunduzgi ta’lim 3-
o‘quv kursi kursanti, safdor*

Umarov Jo‘rabek Shavkatjon o‘g‘li

Annotatsiya: Ushbu maqolada buxgalteriya ekspertizasining mazmuni, vazifalari va uning xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatidagi ahamiyatli jihatlari yoritilgan. Buxgalteriya ekspertizasi moliyaviy ma’lumotlarning ishonchliligini ta’minlash, qonunbuzarlik va firibgarlik holatlarini aniqlash, soliq intizomini mustahkamlash hamda iqtisodiy xavfsizlikni oshirishda muhim o‘rin tutishi qayd etilgan. Shuningdek, ekspertiza jarayonining korxona boshqaruvi samaradorligini oshirish, ichki nazorat tizimini takomillashtirish va investorlar ishonchini kuchaytirishdagi roli ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari buxgalteriya ekspertizasining zamonaviy iqtisodiyotni rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Buxgalteriya ekspertizasi, moliyaviy nazorat, iqtisodiy xavfsizlik, hujjatlar ekspertizasi, moliyaviy hisobot, buxgalteriya hisobi, soliq hisobi, firibgarlikni aniqlash, moliyaviy intizom, auditorlik tekshiruvi, ichki nazorat, korxona boshqaruvi, iqtisodiy tahlil, sud-buxgalteriya ekspertizasi.

Abstract: This article discusses the essence of accounting expertise, its main functions, and its significant aspects within the activities of business entities. It highlights the important role of accounting expertise in ensuring the reliability of financial information, detecting violations and fraud, strengthening tax discipline, and enhancing economic security. The article also analyzes the contribution of expert procedures to improving enterprise management efficiency, strengthening internal control systems, and increasing investor confidence. The findings demonstrate that accounting expertise plays a strategic role in the development of the modern economy.

Keywords: Accounting expertise, financial control, economic security, document examination, financial reporting, accounting, tax accounting, fraud detection, financial discipline, audit inspection, internal control, enterprise management, economic analysis, forensic accounting expertise.

Аннотация: В данной статье раскрываются сущность бухгалтерской экспертизы, её задачи и значимые аспекты в деятельности хозяйствующих субъектов. Отмечено, что бухгалтерская экспертиза играет важную роль в обеспечении достоверности финансовой информации, выявлении нарушений и мошенничества, укреплении налоговой дисциплины и повышении экономической безопасности. Кроме того, анализируется роль экспертных процедур в повышении

эффективности управления предприятием, совершенствовании системы внутреннего контроля и укреплении доверия инвесторов. Результаты исследования показывают, что бухгалтерская экспертиза имеет стратегическое значение в развитии современной экономики.

Ключевые слова: *Бухгалтерская экспертиза, финансовый контроль, экономическая безопасность, экспертиза документов, финансовая отчетность, бухгалтерский учет, налоговый учет, выявление мошенничества, финансовая дисциплина, аудиторская проверка, внутренний контроль, управление предприятием, экономический анализ, судебно-бухгалтерская экспертиза.*

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy barqarorligini ta‘minlash, iqtisodiy faoliyatini qonuniy va samarali tashkil etish dolzarb masalalardan biridir. Bu jarayonda buxgalteriya hisobining to‘g‘ri yuritilishi, moliyaviy hujjatlarning ishonchliligi hamda xo‘jalik operatsiyalarining haqqoniy aks ettirilishi alohida ahamiyatga ega. Ushbu talablarga rioya etilishini ta‘minlashda buxgalteriya ekspertizasi muhim nazorat va tahlil vositasi sifatida keng qo‘llanadi. Buxgalteriya ekspertizasi moliyaviy ma‘lumotlarning haqqoniyligini baholash, qonunbuzarliklarni aniqlash va iqtisodiy xavfsizlikni oshirishga xizmat qiladi.

Buxgalteriya ekspertizasining mohiyati

Buxgalteriya ekspertizasi — bu xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy-xo‘jalik hujjatlarini, hisob registrlarini, hisobot shakllarini, iqtisodiy operatsiyalarni o‘rganish va baholash orqali ularning qonuniy, to‘g‘ri va maqsadga muvofiq yuritilganligini aniqlash jarayonidir. U iqtisodiy, moliyaviy, huquqiy bilimlarga asoslanib, korxonada sodir bo‘lgan barcha operatsiyalarning teran tahlilini amalga oshiradi.

ASOSIY QISM

Buxgalteriya ekspertizasining ahamiyatli jihatlari:

1. Moliyaviy ma‘lumotlarning ishonchliligini ta‘minlaydi.

Korxona faoliyati bo‘yicha shakllanadigan hisobotlar rahbariyat, investorlar, banklar, soliq organlari va boshqa manfaatdor tomonlar uchun asosiy axborot manbai hisoblanadi. Ekspertiza bu ma‘lumotlarning to‘g‘ri va ishonchli ekanligini tekshirib, moliyaviy qarorlar qabul qilishdagi xatoliklarning oldini oladi.

2. Qonunbuzarliklar va firibgarlik holatlarini aniqlashga yordam beradi.

Talon-taroj, hujjatlarni soxtalashtirish, noqonuniy to‘lovlar, ortiqcha xarajatlar, moddiy boyliklarning yo‘qolishi kabi holatlar ko‘pincha noto‘g‘ri yuritilgan hisob natijasida yashiriladi. Buxgalteriya ekspertizasi ushbu holatlarni fosh etib, korxonani moliyaviy yo‘qotishlardan himoya qiladi.

3. Moliyaviy intizomni mustahkamlaydi.

Ekspertiza jarayonida aniqlangan kamchiliklar xo‘jalik yurituvchi subyektlarda hisob-kitoblarni tartibga solish, hujjat aylanishini takomillashtirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirishga xizmat qiladi. Bu esa intizomni yaxshilab, korxonada barqaror moliyaviy boshqaruvni shakllantiradi.

4. Soliq hisobi bo'yicha xatoliklarning oldini oladi.

Soliq to'lovlarining noto'g'ri hisoblanishi korxona uchun katta jarimalar, penya va huquqiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ekspertiza soliq hisobining to'g'ri yuritilishini tekshirib, soliq organlari bilan kelib chiqishi mumkin bo'lgan nizolarni bartaraf etadi.

5. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlaydi.

Har qanday korxona faoliyatida moliyaviy xavf va tahdidlar mavjud. Buxgalteriya ekspertizasi ushbu xavflarni aniqlash, baholash va ularni kamaytirish choralarini ko'rsatib beradi. Bu korxonani zararli operatsiyalardan, iqtisodiy jinoyatlardan himoya qiladi.

6. Xo'jalik faoliyatining samaradorligini oshiradi.

Ekspertiza natijalari korxonada resurslardan qanchalik oqilona foydalanilayotganini ko'rsatadi. Asossiz xarajatlar, samarasiz loyihalar, noto'g'ri boshqaruv qarorlari aniqlanadi. Bu esa korxona faoliyatini takomillashtirishga, iqtisodiy samaradorlikni oshirishga zamin yaratadi.

7. Sud-tergov jarayonlarida ishonchli dalil sifatida xizmat qiladi.

Ko'plab iqtisodiy jinoyatlar bo'yicha sud organlari buxgalteriya ekspertizasi xulosasiga tayanadi. Ekspertning ilmiy asoslangan fikr va hisob-kitoblari adolatli qaror qabul qilishga yordam beradi.

8. Investorlarga va tashqi hamkorlarga ishonch beradi.

Moliyaviy hisobotlarda shaffoflikning ta'minlanishi korxonaning obro'siga ijobiy ta'sir qiladi. Bu esa qo'shimcha sarmoya, hamkorlik loyihalari va biznes munosabatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

9. Ichki audit va boshqaruv tizimini takomillashtiradi.

Ekspertiza natijasida aniqlangan kamchiliklar asosida korxona ichki nazorat tizimini qayta ko'rib chiqadi, jarayonlarni raqamlashtiradi va zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etadi.

XULOSA

Buxgalteriya ekspertizasi — xo'jalik subyekting moliyaviy-xo'jalik faoliyatini chuqur tahlil qilish, moliyaviy ma'lumotlarning ishonchliligini tekshirish va iqtisodiy jinoyatlarning oldini olishda muhim vositadir. U korxonada moliyaviy intizomni mustahkamlaydi, boshqaruv samaradorligini oshiradi va iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlaydi. Shuning uchun ham buxgalteriya ekspertizasi zamonaviy korxonalarda barqaror rivojlanishning ajralmas bo'g'ini hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Karimov, A., Jo‘rayev, O. *Buxgalteriya hisobi nazariyasi*. — Toshkent: Iqtisodiyot va Qurilish, 2021.
2. Abdullayev, A., Xolmatov, B. *Moliyaviy hisobot va audit asoslari*. — Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020.
3. Murodova, G. *Buxgalteriya ekspertizasi va iqtisodiy tahlil*. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonuni. — 2016 (oxirgi o‘zgartirishlar bilan).
5. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. — 2023-yilgi tahrir.

Global
Science
Publication